

Kamu Yayım Elemanlarının Örtüaltı Sebze Yetiştiriciliği Konusunda Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi

O. Sedat SUBAŞI

Osman UYSAL

Veysel ARAS

Davut KELEŞ

Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma İstasyonu, Erdemli-Mersin

Öz

Bu çalışma ile Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma İstasyonunda 10-14 Ekim 2011 tarihleri arasında yapılan örtüaltı sebzecilik eğitimine katılan tarım il ve ilçe müdürlüklerinde çalışan teknik elemanların konu ile ilgili bilgi düzeyleri ve eğitim ile ilgili görüşleri incelenmiş ve bu çerçevede örtüaltı sebzecilik konusunda çalışan yayım elemanlarının durumu ve eğitimlerin kalitesinin artırılması için neler yapılması gerektiği belirlenmeye çalışılmıştır. Örtüaltı sebzecilik konusunda çalışan yayım elemanlarının büyük bir çoğunluğunun önlisans mezunu ve bitki koruma mezunu olduğu belirlenmiştir. Konu olarak bahçe bitkileri kapsamına girmesine rağmen bahçe bitkileri bölümü mezunlarının çalışanların sadece %14'ünü oluşturduğu belirlenmiştir. Yayım elemanlarının örtüaltı sebze yetiştiriciliğinin temel konularında bilgi sahibi olduğu ancak yeni gelişmeler konusunda bilgi eksiklikleri olduğu görülmüştür. Eğitimlerin daha başarılı olmasında eğitim veren kurum ve eğitimcilerin katılımcıların düzeyine göre sunum, zaman planı hazırlaması ve daha fazla uygulama yapılması ile araştırma sonuçlarının paylaşılmasının etkili olacağı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Örtüaltı sebze yetiştiriciliği, yayım eğitimi, yayım elemanları.

Assessment of Greenhouse Vegetable Production Knowledge Level of Extension Agents in Public Institutions

Abstract

In this study, knowledge level of extension agents about greenhouse vegetable production and their opinions who are working in provincial directorate of agriculture and its districts were examined in training that held on between 10-14 October 2011 in Alata Horticultural Research Station. With this context, situation of extension agents working in the greenhouse vegetable production were evaluated and tried to determine what should be done to improve the quality of trainings. A great majority of participants were graduated from vocational school or plant production department of agriculture faculty. Even though only 14% of participants were graduated department of horticulture. Extension agents have sufficient knowledge about basic issues of greenhouse production however they have knowledge deficiency about new developments. It is also defined that to provide the success of the training, institutions and trainers should design their presentations, time planning, and more applications according to participants knowledge level will be more effective with sharing research results.

Key Words: Greenhouse vegetable growing, extension training, extension agents.

Sorumlu Yazar/Correspondence to: O.S. Subaşı; osedatsubasi@hotmail.com
Geliş Tarihi: 02.12.2013 Kabul Tarihi: 27.12.2013

Makalenin Türü: Araştırma
Category: Research

Giriş

Türkiye; üç tarafının denizlerle çevrili olması, denizlere paralel şekilde uzanan sıradağlar tarafından iç kesimlerinin deniz etkisinden ayrılmış bulunması, akarsuları ve yüksek dağlarının varlığı sayesinde çok özel coğrafik yapıya sahiptir. Bu durum, büyük bir toprak ve iklim çeşitliliğine yol açmaktadır. Özellikle de iklimsel çeşitlilik özelliği, sebzeler de dahil olmak üzere, birbirinden çok farklı edafik ve iklimsel istekleri olan bitki türlerinin değişik bölgelerde ve farklı mevsimlerde yetiştirilmesine olanak vermektedir. Bu sayede, bir yandan ülkede yetiştirilen tür çeşitliliği ve türler içindeki çeşit zenginliği artmakta, diğer yandan farklı sebzelerin yıl içinde yetiştirme mevsimleri ve piyasaya ürün arzı süreleri uzamaktadır. İklim özelliklerinin elverişliliğinin sağladığı ekonomik avantajların doğal sonucu olarak, örtüaltı tarımı ve seracılık sayesinde birçok yazlık sebze mevsim dışında da yetiştirilebilmekte ve bu ürünlerde yıl boyunca üretim yapılabilmektedir (Abak ve ark., 2010).

Üreticilerin, araştırma kuruluşlarıyla ilişki kurmaları, kendi yaşamlarında kullanmadıkları bir terminoloji ile sunulan araştırmaları almaları ve anlamaları, bu araştırma sonuçlarını bütünleştirmeleri ve kendi işletmelerinin sorunlarının çözümünde kullanmaları son derece zordur. Tarım kesimindeki üreticilerin yeni teknolojik bilgileri kendi başlarına üretme ve elde etmelerinin olanaksızlığı nedeniyle “Tarımsal Yayım” önemli ve zorunlu bir hizmet biçimi olarak doğmuştur (Taluğ, 1982).

Tarımsal yayım bir yandan araştırma kurumlarının bulgularını üretici kesime iletirken, bir yandan da üreticilerin karıştırdıkları sorunları araştırma kurumlarına götürerek onların gerçek gereksinimlerden doğan somut konular üzerinde çalışma yapmalarını sağlar. Bu görünümüyle tarımsal yayım, tarım bilimi ve uygulama arasında bir başka deyişle araştırma ile üretim arasında bir köprü görevi görmektedir (Tatlıdil ve Taluğ, 1993).

Türkiye’de, tarımsal yayım faaliyetleri, özellikle 1940’lardan beri Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumluluğunda uygulanmaktadır. Bugün de Türkiye’de tarımsal yayım hizmetleri Bakanlığın sorumluluğundadır ve tarım sektörüne yönelik yayım çalışmalarındaki önemli rolü devam etmektedir. Özellikle 2006 yılında “Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik” çıktıktan sonra, özel sektöre dayalı danışmanlık sistemi gelişmeye devam etmektedir. Ancak özel yayım ve bu kapsamda üretici kuruluşlarına dayalı yayım henüz ülke düzeyinde bakanlığa dayalı olan mevcut yayım sistemine alternatif değildir (Özçatalbaş ve ark., 2010). Tarımsal yayım konusunda tarım il ve ilçe müdürlüklerin ülke genelinde önemli rolü devam etmektedir.

Yayım hizmetinin başarısı, bütün yayım faaliyetlerinde kritik bir eleman olan yayım elemanına bağlıdır. Eğer yayım elemanı belirli bir şarta cevap verecek durumda değilse ve etkili bir şekilde faaliyet gösteremezse, yayım hizmetinin iyi planlanmış olması veya yayım faaliyeti için gerekli olan kaynak ve girdilerin yeterli derecede temin edilmesi, hiç önemli değildir. Gerçekten, yayım elemanının etkinliği genellikle yayım programının başarılı olup olmayacağını belirler (Oakley ve Garforth, 1988).

Araştırma ve yayım birbirini bütünleyicisi olan önemli iki birimdir. Her iki birim de üreticilere hizmet etmek, dolayısıyla ülke tarımının gelişmesine katkıda bulunmak amacıyla faaliyette bulunmaktadır (Özçatalbaş ve Girgin, 1994). Araştırma yayım ilişkisinde kuvvetli bir ilişkiye ihtiyaç duyulmasının sebebi araştırma konularının problemlerin tanımlanmasına bağlı olarak formüle edilmesi ve sosyo-ekonomik ve ekolojik koşullara uygun teknolojilerin geliştirilmesi gereğidir. Bundan dolayı iyi iletişim, güçlü etkileşim ve etkili işbirliği temel şartlardır (Köksal ve Ceylan, 2003).

Yayım çalışmalarında hedef kitlenin iyi tanınması ve özelliklerinin ortaya konulması kadar, bu çalışmalar yürütecek yayım elemanlarının da bazı özelliklerinin bilinmesi, çalışmaların başarısını ve etkinliğini artıracaktır. Bu nedenle yayım elemanlarının teknik ve mesleki özelliklerinin yanı sıra sorun çözebilme, ileriye görebilme, işbirliği kurabilme, güven yaratabilme ve kendisini sevdirebilme gibi özelliklerinin de olması gerekmektedir (Şenocak, 1967).

Bu çalışmada tarım il ve ilçe müdürlüklerinde örtüaltı sebzecilik konusunda çalışan yayım elemanlarının çalıştıkları konu çerçevesinde eğitimleri, bilgi düzeyleri çalışma konuları, eğitim ile ilgili düşünceleri irdelenmiş ve eğitim veren kurumun daha kaliteli eğitimler verebilmesine yönelik öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır. Böylece mevcut durumun belirlenmesi, örtüaltı sebzecilik konusunda kamu yayımında meydana gelebilecek aksaklıkların önüne geçilebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Araştırmanın ana materyalini, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonunda 10-14 Ekim 2011 tarihleri arasında yapılan “örtüaltı sebzeçilik eğitimine katılan” 48 ilin Tarım il ve İlçe müdürlüklerinde örtüaltı sebzeçilik konusunda çalışan 76 konu uzmanından posta yolu yapılan anketlerle sağlanan orijinal veriler oluşturmıştır. Araştırma ayrıca literatür araştırmasına dayalı ikincil verilerle ve daha önceden konuyla ilgili olarak yapılmış olan çeşitli araştırma bulgularıyla da desteklenmiştir.

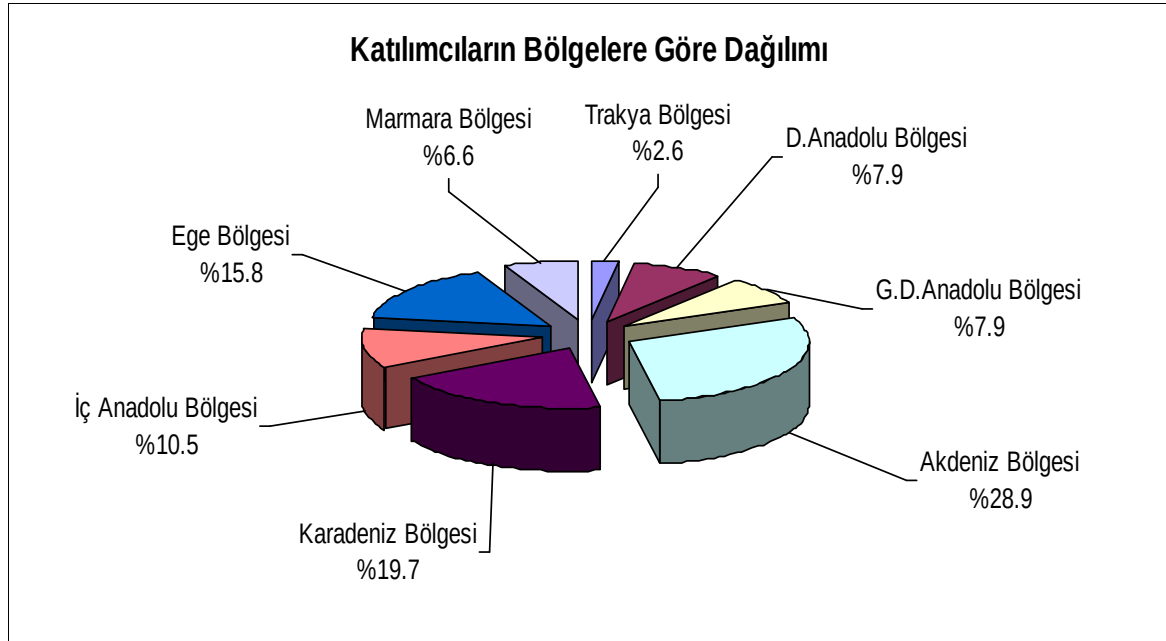
Yöntem

Araştırma kapsamına, hedef kitle olarak, örtüaltı üretim faaliyetine yönelik tarım il ve ilçe müdürlüklerinde görev alan teknik elemanlar dahil edilmiştir. Araştırma dönemindeki (2012) Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonundaki örtüaltı sebzeçilik eğitimine katılmış yayım elemanlarını kapsayacak şekilde tam sayım yöntemi tercih edilmiş ve posta yolu ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Uygulanan ankette yayımcıların eğitim bilgileri, mesleki deneyimleri, çalışma konuları ve konu ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik sorular yer almıştır. Gönderilen anket formlarının tamamı cevaplandırılmıştır. Bazı bulgular şekil ve özet tablolar haline dönüştürülmüş ve elde edilen tüm sonuçlar tartışılarak öneriler geliştirilmiştir.

Bulgular

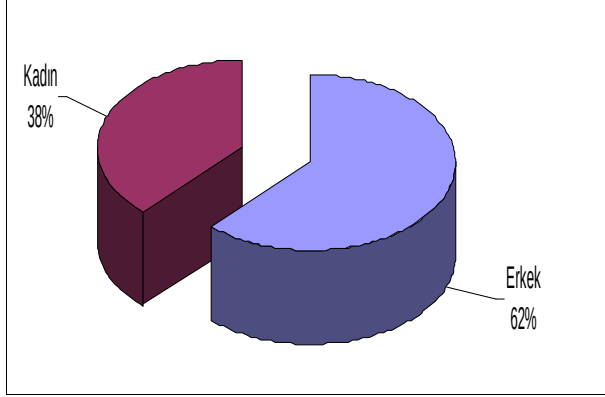
Cinsiyet, Yaş ve Eğitim Bilgileri

Örtüaltı sebzeçilik eğitimine katılan tarım il ve ilçe müdürlüklerinde çalışan yayımcıların bölgelere göre dağılımı aşağıda verilmiştir (Şekil 1). Katılımcıların %28.9'u örtüaltı sebzeçiliğin en çok yapıldığı Akdeniz bölgesinden olmuştur. Akdeniz bölgesini sırasıyla %19.7 ile Karadeniz ve %15.8'i Ege bölgesinden katılan yayımcılar izlemiştir. Bu bölgelerin dışında İç Anadolu (%10.5), D.Anadolu (%7.9), G.D. Anadolu (%7.9), Marmara (%6.6) ve Trakya bölgesinden katılımcılar yer almıştır.

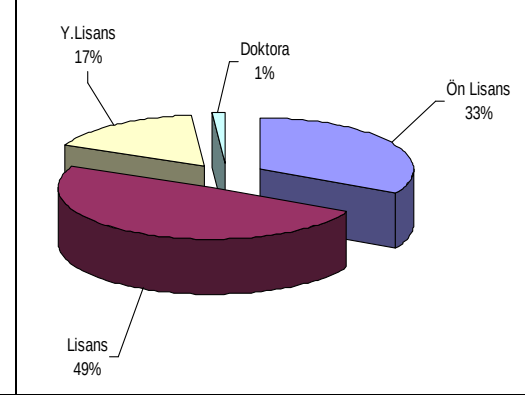

Şekil 1. Katılımcıların bölgelere göre dağılımı (%)

Örtüaltı sebzeçilik eğitimi alan yayımcı personelin %38'ini bayan, %62'sini erkek personeller oluşturmaktadır (Şekil 2). Eğitim düzeylerine bakıldığında ise %49'luk bir oranla lisans mezunlarının ilk sırayı aldığı, bunu %33 ile ön lisans, %17 ile yüksek lisans ve %1 ile doktora mezunlarının izlediği görülmektedir (Şekil 3).

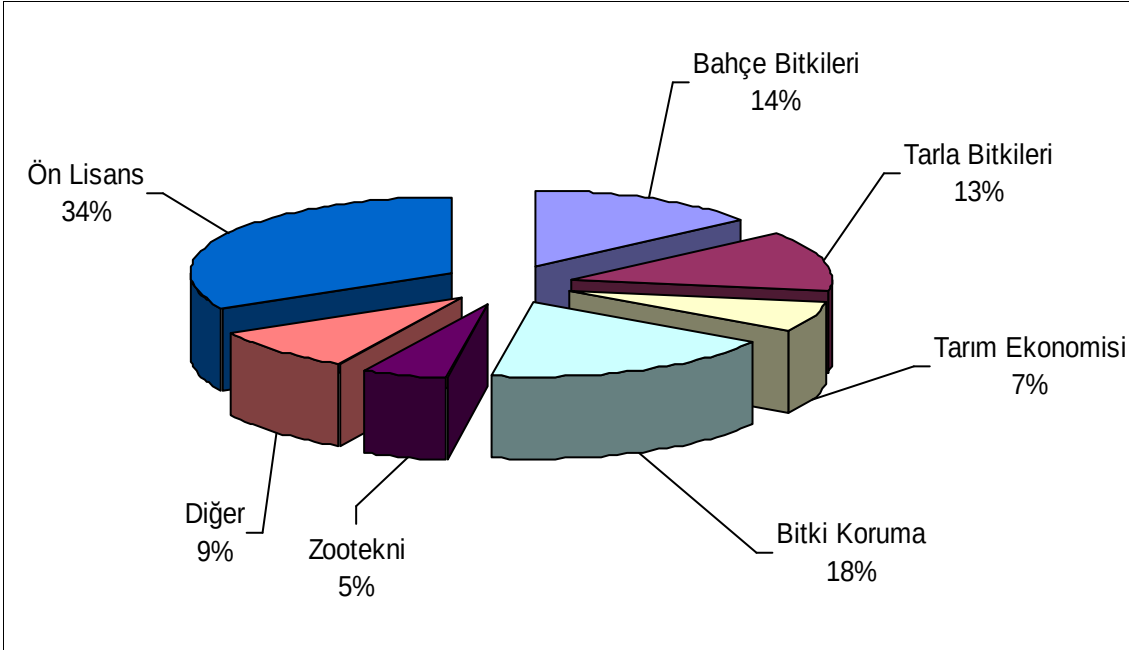

Şekil 2. Cinsiyet dağılımı (%)

Şekil 3. Eğitim düzeyi (%)

Mezun oldukları bölümler incelendiğinde ise ilk sırayı % 33 ile ön lisans – meslek yüksek okulu mezunlarının oluşturduğu görülmektedir. Daha sonra %18 ile bitki koruma, %14 ile bahçe bitkileri ve %13 ile tarla bitkileri bölümü ve diğerleri izlemektedir (Şekil 4).

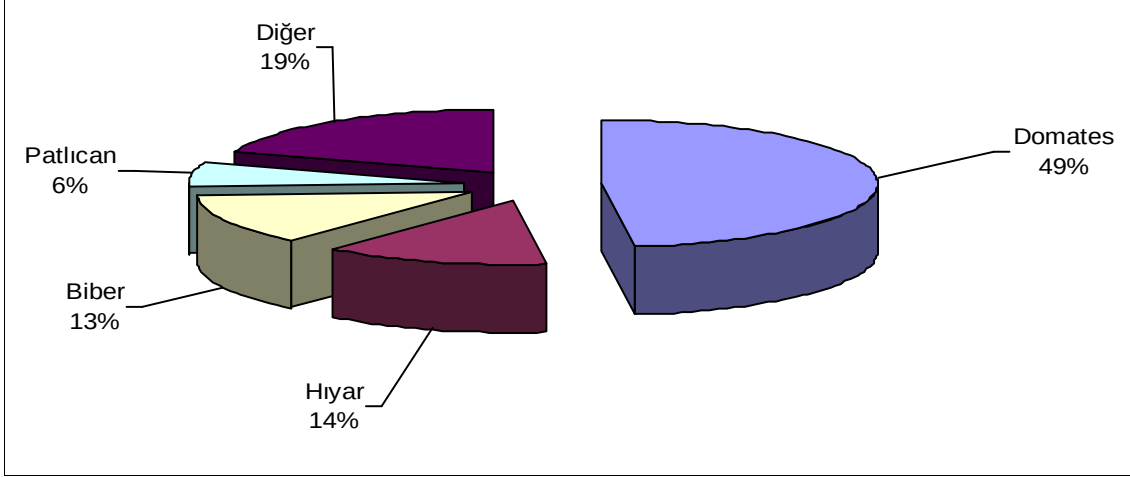

Şekil 4. Mezun oldukları bölümlere göre dağılımı (%)

Örtüaltı sebze yetiştiriciliği konusunda çalışan yayım elemanlarının eğitim dönemi sonrası bu konuda hizmet içi eğitim veya bir seminer programına katılmayanların oranı %57 olup, %43'ünün ise bir eğitim aldığı belirlenmiştir. Kaya ve ark. (2010) yaptıkları çalışma sonucunda da tarım teşkilatında çalışan teknik elemanlarının yeterince hizmet içi eğitime tabi tutulmadıkları, hizmet verdikleri çiftçi ve köy sayısının oldukça fazla olduğu, mesleki yönden tatmin olmadıkları ve araziye çıkma sayısının az olduğu görülmektedir. Çalıştıkları süre açısından ortalama örtüaltı sebzeçilik konusunda 4.35 yıllık bir iş deneyimleri oldukları görülmüştür.

Örtüaltı Sebze Üretiminin Dağılımı

Konu uzmanı teknik personelin görev yaptıkları yerlerde yetiştiriciliği yapılan örtüaltı sebze üretim alanları oransal olarak incelendiğinde %49 ile ilk sırayı domates almaktadır. Domatesi %14 ile hıyar, %13 ile biber, %6 ile patlıcan ve diğer sebzeler izlemektedir (Şekil 5).

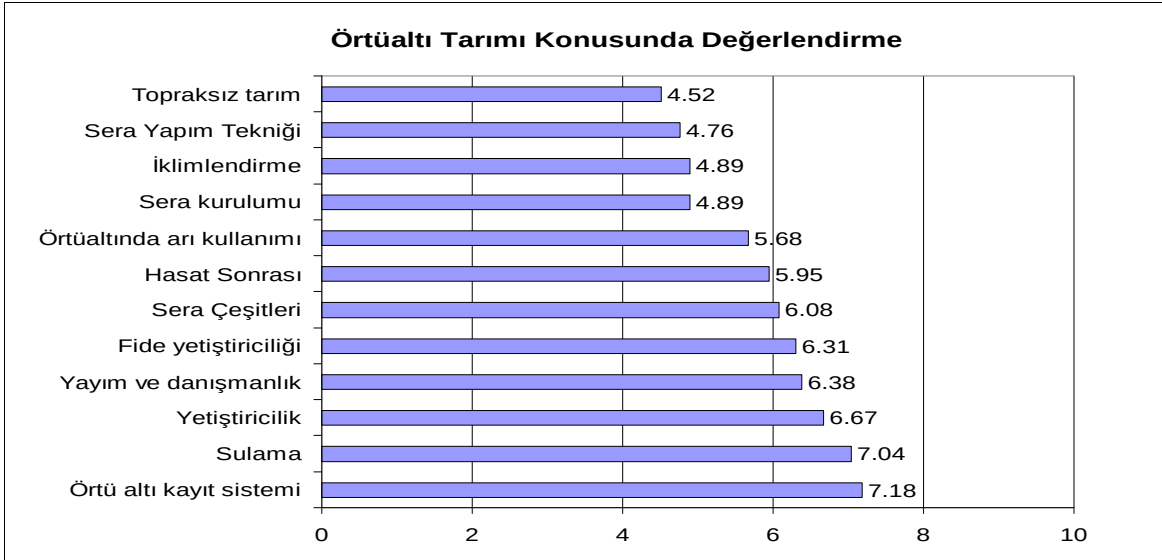

Şekil 5. Katılımcıların çalıştıkları bölgelerde örtüaltı sebze üretiminin oransal dağılımı (%)

Örtüaltı Tarımı Konusunda Değerlendirme

Bu bölümde örtüaltı sebzecilik konusunda çalışan yayım elemanlarının genel olarak örtüaltı tarımı konusunda bilgi düzeyleri irdelenmiştir. Örtüaltı tarımı konusunda ana başlıklar itibari ile kendilerini 1 ile 10 arasında puanlamaları istenilmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

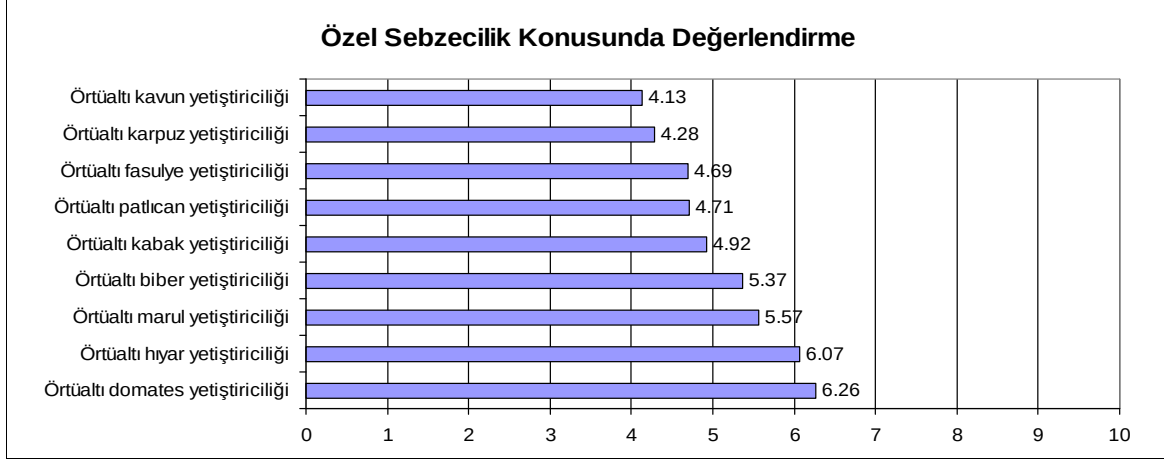
Örtüaltı sebzecilik konusunda çalışan yayım elemanlarının 7.18 puanla en çok örtüaltı kayıt sistemi, 7.04 ile sulama ve 6.67 puanla yetiştiricilik konularında bilgi sahibi oldukları belirlenmiştir. Topraksız tarım (4.52), sera yapım tekniği (4.76) ve iklimlendirme (4.89) konularında ise daha az bilgi sahibi oldukları görülmüştür (Şekil 6).

Şekil 6. Örtüaltı tarımı konusunda bilgi düzeyleri

Örtüaltı Sebzeçilik Konusunda Değerlendirme

Örtüaltı tarımı altında özel sebzeçilik açısından yapılan değerlendirmede ise en çok tarımı yapılan örtüaltı domates yetiştiriciliğinin 6.26 puanla ilk sırayı aldığı görülmüştür. Domatesi 6.07 puanla hıyar ve 5.57 puanla marul yetiştiriciliği izlemektedir. Kavun (4.13), karpuz (4.28), fasulye (4.69) ve patlıcan yetiştiriciliği (4.71) konusunda daha az bilgi düzeylerine sahip olduğu görülmüştür (Şekil 7).

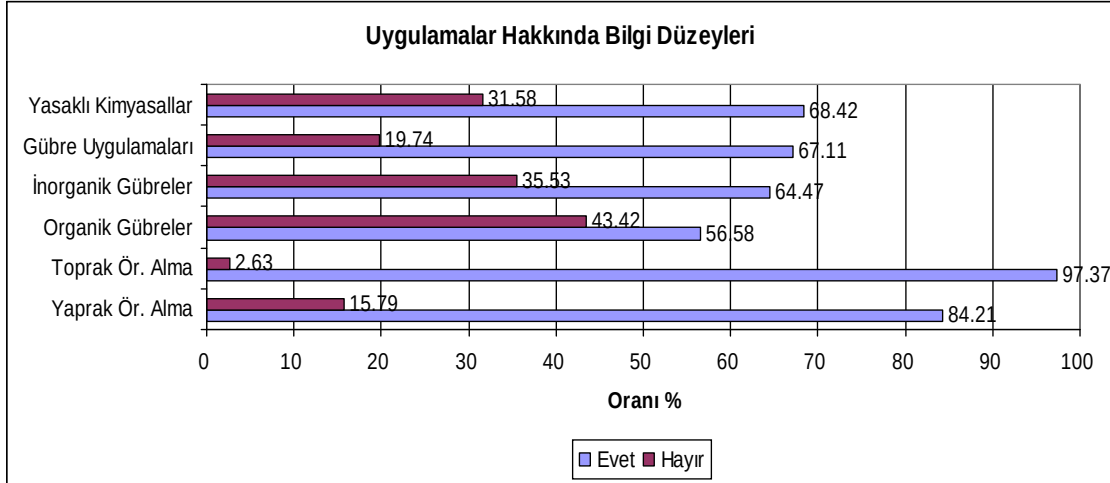

Şekil 7. Örtüaltı sebzeçilik konusunda bilgi düzeyleri

Uygulamalar Hakkında Bilgi Düzeyleri

Örtüaltı sebzeçilik tarımında yapılan uygulamalar ve konular ile ilgili olarak yayımcıların bilgi düzeyleri incelenmiştir. Bu uygulamalar kapsamında eğitime katılan yayımcıların toprak örneği alma konusunda %97.37'sinin bilgi sahibi olduğu görülmüştür. Yayımcıların yaprak örneği alma konusunda %84.21 ve sırasıyla yasaklı kimyasallar %68.42, gübre uygulamalarında %67.11'inin bilgi sahibi olduğu belirlenmiştir.

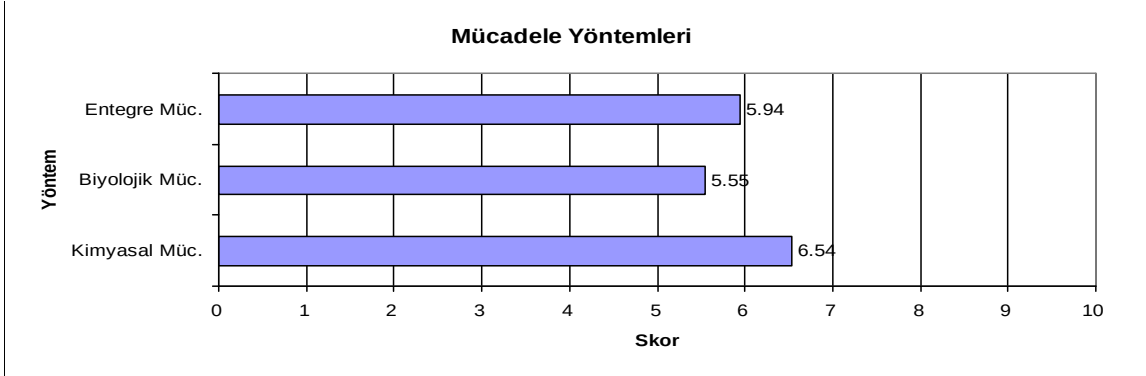
Yayımcıların en az bilgi sahibi oldukları uygulamalar ise %43.42 ile organik gübreler, %35.53 ile inorganik gübreler ve %31.58 ile yasaklı kimyasallar olduğu belirlenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Uygulamalar hakkında bilgi düzeyleri

Katılımcıların örtüaltı sebzeçilik konusunda bitki hastalık ve zararlıları ile mücadele yöntemleri konusunda bilgi düzeyleri incelenmiştir. Kimyasal mücadele konusunda katılımcıların 6.54 ile

en yüksek skoru aldığı, sırasıyla 5.94 puan ile entegre mücadele ve 5.55 ile biyolojik mücadelenin izlediği görülmektedir (Şekil 9).

Şekil 9. Katılımcıların mücadele yöntemleri konusunda bilgi düzeyleri

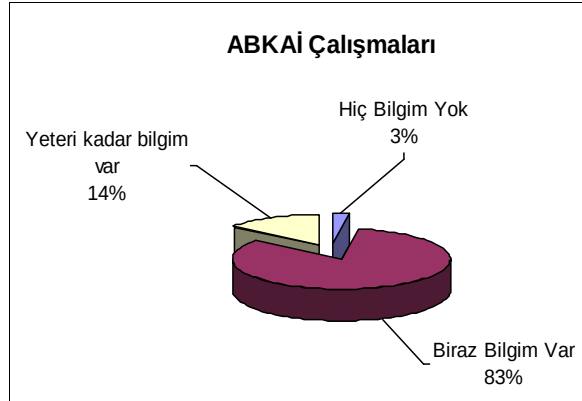
Ar-Ge Kuruluşları ile İlişkiler ve Alata BKAİM

Katılımcıların Ar-Ge kurumları ile ilişkileri ve eğitim veren Alata BKAİM çalışmaları ile ilgili bilgileri incelenmiştir. Örtüaltı sebzecilik eğitimine katılan teknik personelin %63'ünün yeteri kadar değil, %28'inin hiç yok ve yalnızca %9'unun Ar-Ge kuruluşları ile oldukça iyi düzeyde ilişkilere sahip olduğu görülmüştür (Şekil 10).

Şekil 10. Ar-Ge kuruluşları ile ilişkiler

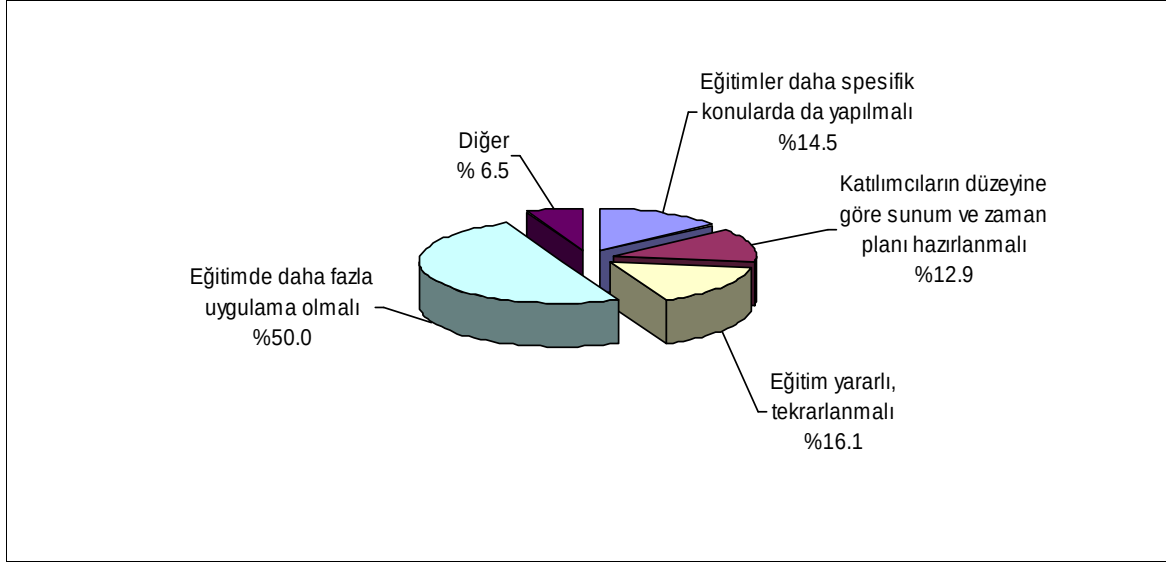
Alata BKAİM çalışmaları konusunda bilgi sahibi olma durumlarına bakıldığında ise %83'ünün biraz bilgim var, %14'ünün yeteri kadar bilgim var ve %3'ünün ise hiç bilgi sahibi olmadığı görülmüştür (Şekil 11).

Şekil 11. Alata BKAİM Çalışmaları Bilgi Düzeyi

Örtüaltı sebzeçilik eğitimi çerçevesinde eğitime katılanların verilen eğitim ile ilgili görüşleri belirlenmiştir. Katılımcıların %50.0'si verilen eğitimlerde daha fazla pratik bilgi ve uygulama yapılması gerekliliğini vurgulamıştır. %16.1'i eğitimlerin yararlı olduğu ve tekrarlanması gerektiğini, %14.5'i eğitimlerin genel örtüaltı sebzeçiliğin yanı sıra daha spesifik olarak ürün ve konu bazlı olarak verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. %6.5 ise eğitimlerde eğitimcilerin yapmış olduğu çalışmalardan elde edilen sonuçlarının paylaşılmasının daha iyi olacağı görüşünü belirtmişlerdir.

Katılımcıların %12.9'u ise yapılan eğitimlerde eğitimcilerin katılımcıların düzeyine göre sunumlar hazırlaması, iyi bir zaman planı ve hazırlık ile eğitimin kalitesinin daha da artırılması gerektiğini belirtmişlerdir (Şekil 12).

Şekil 12. Katılımcıların eğitim ile ilgili görüş ve düşünceleri (%)

Sonuç ve Öneriler

Çalışma sonucunda örtüaltı sebzeçilik konusunda tarım il ve ilçe müdürlüklerinde çalışan yayım elemanlarının bu konuda büyük bir kısmının (%57) mesleki bir hizmet içi eğitim veya seminere katılmadığı belirlenmiştir. Ar-Ge kuruluşları ile ilişkilerinde istenilen düzeyde olmaması araştırmacı yayımcı ilişkisinin de yeteri kadar iyi olmadığını ortaya koymaktadır. Yayımcıların örgün eğitim sonrası mesleki yaşamları boyunca düzenli hizmet içi eğitimlere katılımının sağlanması yeni bilgi ve teknolojilerin üreticilere aktarılması konusunda önemli katkılar sağlamaktadır. Bu tür eğitimler neticesinde araştırma kurumları, araştırma sonuçlarının aktarılması konusunda önemli kazanımlar sağlayacak ve araştırmacı yayımcı ilişkisi daha da gelişecektir.

Örtüaltı sebzeçilik konusunda yayım elemanlarının ağırlıklı olarak önlisans mezunları olduğu, bahçe bitkileri ve bitki koruma bölümü mezunlarının daha az oranda yer aldığı görülmektedir. Yayım kuruluşlarında yayımcıların kendi uzmanlık alanlarında görev almaları ve bu alanda yüksek lisans yapmalarına olanak sağlanması, hem yayım elemanının verimliliğini hem de yayım faaliyetlerinin etkinliğini artıracaktır.

Örtüaltı sebze yetiştiriciliği yayımı konusunda çalışan personelin bahçe bitkileri bölümü mezunu olmaması önemli bir eksiklik olarak nitelendirilebilir. Yayım çalışmaları sırasında üreticilere aktarılan bilgilerin yetersizliği sonucunda üreticiler yayım elemanlarına karşı bir güvensizlik yaşayabilmektedir. Örtüaltı sebze yetiştiriciliğinde yayım personelinin yeni

gelişmeler konusunda bilgi sahibi olması üretimde kalitenin artmasına, aşırı girdi kullanımını azaltarak girdi maliyetlerinin düşmesine, kalıntı sorununun azalmasını ve çevrenin daha az kirlenmesine katkı sağlayabilecektir. Bu nedenle yayım elemanlarının bölgenin üretim desenine göre uzmanlaşması ve bu doğrultuda yeni gelişmeleri takip etmesi yaşanan olası sorunların giderilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu sonuçlar altında tarımsal yayımda halen büyük rolü ve sorumluluğu olan kamu yayımının etkinliğinin artırılması, yeni bilgi ve teknolojilerin sektöre ve üreticilere aktarılmasında hizmet içi eğitimlerin önemli katkıları olacağı düşünülmektedir. Özellikle örtüaltı sebzeciliğin yoğun olarak yapıldığı Akdeniz ve Ege bölgelerinde her ne kadar özel sektör yayımı ön planda olsa da kamu yayımına da önemli görevler düşmektedir. Yayım hizmetinin etkinliğini, araştırma ve yayım kuruluşları arasındaki işbirliğinin derecesi ve bu alanda çalışan elemanların mesleki niteliklerini artıracaktır.

Kaynaklar

- Abak, K., Düzyaman, E., Şeniz, V., Gülen, H., Peşken, A., Kaymak, H.Ç., 2010. Sebze Üretimini Geliştirme Yöntem ve Hedefleri, Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Ankara.
- Kaya, T.E., Sezgin, A., Atsan, T., 2010. Erzurum Tarım İl ve ilçe Müdürlüklerinde Çalışan Yayım Elemanlarının Sosyal ve Mesleki Niteliklerinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Alinteri Ziraat Bilimler Dergisi, 19 (B) – 2010 14-20, ISSN:1307-3311, s.14-20, Erzurum.
- Oakley, P., Garforth, C., 1988. Yayım Eğitim Kılavuzu, Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü, TYUAP Yayınları, Yayın No:294-2, 1988, Ankara.
- Özçatalbaş, O., Y. Gürgen, 1998. Tarımsal Yayım ve Haberleşme, Baki Yayın Evi, Yayın No:8, 1998, Adana.
- Özçatalbaş, O., Budak, D.B., Boz, İ., Karaturhan, B., 2010. Türkiye’de Tarım Danışmanlığı Sisteminin Geliştirilmesine Yönelik Önlemler. Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Ankara.
- Şenocak, C., 1967. Yayım ve Haberleşme, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Taluğ, C., 1982. Meyseb Tarımsal Yayım Çalışmalarının Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. AÜ Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, Doçentlik Tezi, 1982, Ankara.
- Tatlıdil, H., Taluğ, C., 1993. Tarımsal Yayım ve Haberleşme Dersi Notları. AÜ Ziraat Fakültesi Yayını, Yayın No: 141, 1993, Ankara.